

มาตรฐานสินค้าเกษตรกับระบบการตรวจสอบย้อนกลับ

ดร. ก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา

แนวคิดหนึ่งของการควบคุมคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพ คือ ระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ทั้งนี้เพราะระบบนี้เป็นการควบคุมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ซึ่งขณะนี้ประเทศไทยนำเข้าหลายประเทศได้มีการออกกฎระเบียบในเรื่องนี้แล้ว เช่น Commission Regulation 178/2002 ของ EU และ Section 306 : Establishment and Maintenance of Records ภายใต้ Bioterrorism Act ของสหรัฐ ดังนั้นในฐานะที่ไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรหลักของโลก เช่น ข้าวหอมมะลิไทย มันสำปะหลัง ฯลฯ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นชาวนา ชาวไร่ หอง พ่อค้าท้องถิ่น โรงสีข้าว ลานมัน โรงอัดมันเม็ด โรงงานแปรรูปต่างๆ ผู้ส่งออก และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ ต้องรีบปรับตัวเข้าสู่ระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (traceability) โดยเร็วตั้งแต่บัดนี้ เนื่องจากหากเกิดกรณีพิพาทในเรื่องคุณภาพมาตรฐาน จะได้ตรวจสอบย้อนกลับได้ในทุกขั้นตอน ทุกเมื่อหากเกิดปัญหาถึงแม้ว่าเรื่องนี้จะเป็นการสร้างภาระและเพิ่มต้นทุนแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดจนสิ้น วัฒนธรรมในการทำงานก็ตาม

หลักการง่าย ๆ ของ การตรวจสอบย้อนกลับ(Traceability) คือ

- ทุกภาคส่วนหรือทุกคนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการในสินค้านั้น ๆ ตั้งแต่ระดับไร่นา ในพื้นที่จนถึงมือผู้บริโภคจะต้องมีการจดบันทึกภาระกิจการปฏิบัติงานเป็นลายลักษณ์อักษร

(traceability : the ability to follow the movement of food through specified stages of production , processing and distribution)

- จุดประสงค์ของการจดบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในการตรวจสอบย้อนกลับ

- ยึดหลัก one step back – one step forward. หรือ one step up – one step down.

- ทุกคนต้องมีมุ่งมั่นที่จะพัฒนาระบบการเพาะปลูก/การผลิต/การแปรรูป/การบริการ/การบริหารจัดการการเข้าสู่ระบบมาตรฐานให้ได้และจะดำรงรักษาระบบนี้ตลอดไป

สำหรับในส่วนของสำนักงานมาตรฐานสินค้า กรมการค้าต่างประเทศซึ่งรับผิดชอบในการกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐานสินค้าข้าวหอมมะลิไทย ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และแปรรูปมันสำปะหลัง ได้ริเริ่มโครงการลงถึงพื้นที่ตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบันมากมายหลายโครงการเช่น

ระดับต้นทาง / กลางทาง

(1) การสัมมนาสินค้ามาตรฐานข้าวหอมมะลิไทยเพื่อการส่งออกในพื้นที่ที่เป็นแหล่งเพาะปลูกในภาคอีสาน เช่น จังหวัดสุรินทร์ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด อำนาจเจริญ บุรีรัมย์ และ นครราชสีมา ฯลฯ เพื่อเชิญชวนให้ผู้ประกอบการ โรงสีข้าวเข้าร่วมโครงการผลิตข้าวหอมมะลิไทยให้มีคุณภาพมาตรฐานส่งออก ซึ่งได้ดำเนินการมาหลายรุ่นแล้ว

(2) โครงการสร้างสิ่งบ่งชี้ของข้าวหอมมะลิไทยของแต่ละจังหวัด (Provincial Identity) โดยหาข้อแตกต่างและจุดเด่นแล้วสร้างเครื่องหมายรับรองข้าวหอมมะลิไทยของจังหวัด โดยให้จังหวัดเป็นเจ้าภาพ

(3) โครงการตีพิมพ์ผู้แทนจากสถาบันการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิไทยให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพข้าวและการวิเคราะห์ DNA โดยหวังช่วยสร้างแบรนด์ข้าวหอมมะลิไทยและเพื่อช่วยป้องกันการปลอมปนตั้งแต่ต้นทาง ต่อไปเมื่อผู้เก็บตัวอย่างข้าวแล้วก็สามารถส่งให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่ผ่านการฝึกอบรมทำการตรวจสอบ/วิเคราะห์/รับรอง ได้ทันทีโดยไม่ต้องส่งมากรุงเทพฯ อีกต่อไป อันจะเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย อีกทั้งจังหวัดสามารถนำไปประกอบการพิจารณาให้การรับรองโรงสี ที่สามารถผลิตข้าวหอมมะลิไทยได้ ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพมาตรฐานสินค้าข้าวหอมมะลิไทยตั้งแต่แหล่งผลิตในพื้นที่

ระดับปลายทาง

(1) ผู้ส่งออกจะต้องจดทะเบียนเป็นผู้ทำการค้าขาออกซึ่งสินค้ามาตรฐานกับสำนักงานมาตรฐานสินค้า และก่อนการส่งออกทุกครั้งจะต้องจัดให้มีการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าโดยมีผู้ตรวจสอบมาตรฐานสินค้า (เซอร์เวย์เยอร์) เป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบซึ่งสำนักงานมาตรฐานสินค้าจะส่งเจ้าหน้าที่ออกไปกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเซอร์เวย์เยอร์ในการตรวจสอบฯ ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

(2) สำนักงานมาตรฐานสินค้าได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสุ่มเก็บตัวอย่างข้าวหอมมะลิไทยที่ส่งออกเพื่อส่งตรวจสอบสายพันธุ์ข้าว (DNA) ซึ่งวิธี DNA นี้เป็นวิธีการตรวจสอบ/วิเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพในปัจจุบัน หากพบว่าคุณภาพข้าวไม่ถูกต้องก็จะระงับไม่ให้ส่งออก และให้นำกลับไปปรับปรุงคุณภาพให้ได้มาตรฐานก่อนจะอนุญาตให้ส่งออกได้ ในขณะเดียวกันผู้ส่งออกใช้ผลการวิเคราะห์นี้ตรวจสอบข้าวที่ตนซื้อมาจากหุงหรือโรงสีในพื้นที่ต่าง ๆ คุณภาพมาตรฐานได้หรือไม่ อีกทั้งยืนยันมาตรฐานสินค้าหรือแบรนด์ของตนกับผู้ซื้อในต่างประเทศได้

(3) อนุญาตให้ผู้ส่งออกข้าวหอมมะลิไทยสามารถขอใช้เครื่องหมายรับรองคุณภาพมาตรฐานข้าวหอมมะลิไทยของกรมการค้าต่างประเทศประทับไว้บนบรรจุภัณฑ์ได้

